

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

6-2020

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Л. Бегимкулова	
Қора тотор ва ироқликларнинг Мовароуннаҳрдан кўчиши ҳамда унга таъсир қилган омиллар.....	171
Ш.Рискулов	
XIX асрнинг сўнгги чораги ва XX аср бошларида Афғонистондаги геосийёсий вазият.....	174
А.Нишонов	
Фарғона водийсининг биринчи шайбоний ҳокими.....	179
С.Мўминов, Н.Кўлдашев	
Навоийнинг сўз қуввати.....	182
Ф.Маматкулова	
“Тоҳир ва Зухра” достонининг Қашқадарёга хос талқини.....	185
Ш.Низамова	
Тахаллуслар билан боғлиқ шеърий санъат ва унсурлар хусусида.....	189
М.Нуъмонжонова	
Зебо Ғаниева жасорати.....	193
С.Хақназарова	
Абдулла Шер ижодида Ватан манзаралари.....	196
М.Хамидов	
Ўзбек шеъриятида Машраб образи талқини.....	198
Г.Ҳимматова	
Характер руҳияти психологизми (Қўчқор Норқобил ижоди мисолида).....	201
И.Доронина	
XX аср адабиётида модернистик оқимлар, футуризмнинг ўзига хос хусусиятлари ва унинг ҳар хил турлари.....	204
Э.Гиздулин	
И.Бродский лирикаси турларининг хилма-хиллиги.....	207
Г.Розиқова, Э.Маруфова	
Ўзбек тили лексикасининг шакл ва маъно жиҳатидан ўзгариши.....	210
Д.Юлдашева	
Болаларга хос оғзаки ва ёзма матнларнинг яратилишида лингвистик гештальт хусусида.....	214
Н.Умарова, Х.Фаттоҳов	
Арабча ўзлашмалар ва уларнинг Навоий асарларида қўлланиши.....	217
Н.Расулова	
Тиббий терминлар ўқув луғатини тузиш тамойиллари.....	220
М.Саидова	
К.Болдикнинг “Адабиётшунослик терминларининг қисқача изоҳли оксфорд луғати”даги мураккаб таркибли адабиётшунослик терминлари таҳлили.....	223
Н.Каримова	
Тил материалларини ўрганишга ёндашувнинг долзарб масалалари.....	228
З.Позилжонова	
Маданиятлараро мулоқотда новербал мулоқот турлари.....	231
Н.Турсунова	
Фраземанинг тил бирлиги мақоми хусусида.....	235
Ф.Анварова	
Хорижий тилларнинг давлат тилида иш юритувчилар фаолиятида тутган ўрни.....	238
Ф.Раҳматов, М.Ахмаджонов, М.Мирзарахимов	
Клиент сервер технологиясига асосланган реал вақт тизимларида Firebase NoSQL базаларидан фойдаланиш	243
ФАНИМИЗ ФИДОЙИЛАРИ	
Халқпарвар, ватанпарвар, забардаст файласуф олим (1929-2003).....	246

УДК: 372.65:651.4/7

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИНГ ДАВЛАТ ТИЛИДА ИШ ЮРИТУВЧИЛАР ФАОЛИЯТИДА ТУТГАН ЎРНИ

РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ НА ГОСУДАРСТВЕННОМ ЯЗЫКЕ

THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGES IN THE STATE LANGUAGE IN THE ACTIVITIES OF OFFICE SECRETARIES

Ф.Анварова¹¹Ф.Анварова

– ФарДУ чет тиллари факультети талабаси.

Аннотация

Давлат тилида иш юритувчилар учун ўзига хос ибораларнинг ишлатилиши тушунишни таъминлайди. Мақолада тил ўрганувчилар учун қўлланилиши мумкин бўлган топшириқлар тавсия қилинади.

Аннотация

Использование навыков аудирования и чтения в для делопроизводителей государственного языка интересными и разнообразными. В статье рекомендованы задания для изучающих иностранный язык.

Annotation

The use of listening skillin teaching in the elementary grades of the school makes classes interesting and varied. This article discusses assignment for students learning a foreign language.

Таянч сўз ва иборалар: хорижий тил, тил компетенциялари, Президент мактаблари, Президент университети, тинглаб тушуниш машқлари, аудиовоситалар, мультимедиа воситалари.

Ключевые слова и выражения: иностранный язык, компетенции языка, Президентские школы, Президентский университет, упражнения на аудирование, аудиокниги, мультимедиа.

Keywords and expressions: listening exercises, audiobooks, games, multimedia.

Таълим тизимидаги ислохотлар бугунги кунда мамлакатимизда ўзининг юқори чўққисига чиқиб бормоқда. Буни Президентимиз томонидан бир неча бор ўзига хос катта йиғинларда ҳам таъкидлаб ўтилгани бежиз эмас. Чунки бугунги ёш авлод қанчалик юқори билим ва кўникмаларга эга бўлса, мамлакат тараққиётининг эртанги куни шунчалик даражада ўз ривожланишини намоён этади. Бу борада бугунги кунда ташкил этилаётган Президент мактаблари, иқтидорли болалар мактаблари, хусусий мактаблар ҳамда ташкил этилиши режалаштирилаётган Президент университети фикримизнинг яққол мисоли бўлади. Ушбу таълим муассасалари ўзининг хорижий тилларга бўлган эътибори билан бошқа мактаблардан ўзига хос фарқ қилиб туради. Айниқса, яқинда ташкил этилиши кўзда тутилаётган Президент университетида фақатгина чет эллик олимларнинг таълим берилишини режалаштирилаётганлиги ёшлар ўртасида хорижий тилни ўргатишга бўлган эътибор белгисидир. Ахборотлашув ва глобаллашув жараёнлари кучайиб

бораётган бир даврда хорижий тилларни мукамал билиш ҳамда улардан самарали фойдаланиш ҳаётини заруратга айланиб бормоқда. Бугунги кунда турли соҳаларда фаолият олиб бораётган шахсларнинг чет тилларни билиши бугунги замоннинг асосий талаблардан бирига айланмоқда. Айниқса, масъул мутахассисларнинг хорижий тилларни эркин сўзлаша олиш даражасида мукамал ўзлаштиришларини таъминлаш масаласи долзарб аҳамият касб этмоқда. Бунинг негизида турли ташкилот ва муассасаларда фаолият юритаётган кадрларнинг дунё ахборот ресурсларидан кенг кўламда фойдаланишлари ҳамда халқаро ҳамкорликни ривожлантиришлари учун зарур шарт-шароит ва имкониятлар яратиш масаласи ётади. Шундан келиб чиқиб, бугунги кунда республикамиз таълим тизими олдида турган энг устувор вазифалардан бири хорижий тилларда эркин мулоқот қила оладиган, салоҳиятли кадрларни етказиб бериш ҳисобланади.

Таъкидлаш жоизки, сўнги вақтларда мамлакатимиз таълим тизимида хорижий тилларни ўқитиш ва ёш авлодга чет тилларни ўргатишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу борада ушбу соҳани ривожлантиришга қаратилган бир қанча меъёрий ҳужжатларнинг қабул қилинаётганлиги бежиз эмас.

Таълим соҳасида, хусусан, хорижий тилларни ўқитишда амалга ошириладиган ислохотлар республикаимизда кадрлар интеллектуал салоҳиятини ошириш, уларнинг давлат таълим стандартлари талабларига тўлиқ жавоб беришларида муҳим омил саналади. Айниқса, бошқарув соҳасида халқаро тажриба ва амалиётни ўрганишда хорижий тил асосий ҳамда энг муҳим воситадир. Шунингдек, халқлар ва давлатлар ўртасида мустақамланиб бораётган ўзаро алоқалар ҳозирги кадрларнинг маълум бир чет тилини ўрганиш ва ундан кундалик фаолиятларида фойдаланишларини талаб этмоқда. Мутахассисларга хорижий тилларни ўқитишнинг талаблари мукамаллашиб бораётган бир даврда чет тилларни ўқитишнинг замонавий методлари, технология ва воситаларини ҳам янгилашни тақозо этмоқда.

Маълумки, турли соҳаларда фаолият юритаётган турли соҳа вакиллари чет тилларида сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий соҳалардаги масалалар ҳақида мулоқот қилишлари билан бир қаторда, шу мазмундаги ёзма манбалар билан ишлашларига тўғри келади. Бунинг учун нафақат ўқиб тушуниш, балки гапириш ва ёзиш кўникмаларини ривожлантиришга ҳам алоҳида урғу берилиши керак бўлади. Шу билан бирга, хорижий тилларда маърузалар қилиш, музокара ва йиғилишлар олиб бориш учун зарур бўлган тил компетенцияларини шакллантириш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Хусусан, кадрларнинг тил тайёргарлиги жараёнида ҳам чет тилларини ўқитишда қўлланиладиган дарсликлар билан бир қаторда, соҳага оид термин ва ибораларни ўзлаштириш масаласи долзарб аҳамият касб этади. Шу боисдан, мутахассис кадрлар тайёрловчи олий ўқув юрти муассасаларида хорижий тилларни коммуникатив, яъни кўпроқ чет тилида мулоқот қилиш кўникмасини ошириш самарали ҳисобланади [3]. Махсус

сўз ва ибораларнинг қўлланилишига кўпроқ урғу берилиши хорижий ҳамкорлар билан музокараларда фойдаланиладиган нутқ услубидан фойдаланиш кўникмасини ҳосил қилишга кўмак беради. Бугунги кунда турли ташкилот ва муассасалар, шунингдек, давлат ҳокимиятида фаолият олиб бораётган кадрларнинг чет тилларни билмасликлари хорижий ҳамкорлик билан алоқаларни янада ривожлантиришга тўсиқ бўлаётган омиллардан бири бўлиб қолмоқда. Шундан келиб чиқиб, ҳодимларнинг хорижий тилларни эгаллашлари ва уларни ўз фаолиятларида эркин қўллаш олишларини таъминлашда қуйидаги йўналишларда зарур тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ бўлар эди:

- биринчидан, кадрларни танлашда уларнинг хорижий тилларни билиш ёки билмасликларини инобатга олиш;

- иккинчидан, кадрлар учун тил тайёргарлиги бўйича махсус курслар ташкил этиш ҳамда бошқарув фаолиятида кенг қўлланиладиган коммуникатив ва лексик воситалардан кенгроқ фойдаланишига алоҳида эътибор бериш (масалан, investment, direct foreign investment, economic relations, trade partners, joint venture, export and import goods);

- учинчидан, салоҳиятли ва юқори потенциалга эга бўлган кадрларни тегишли лавозимларига тайёрлаш жараёнида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги “Эл-юрт умиди” фондининг имкониятларидан самарали фойдаланган ҳолда чет давлатларда ўз мутахассисликлари бўйича билимларини ошириш билан биргаликда, хорижий тилларни ҳам халқаро стандартларга жавоб берадиган даражада чуқур ўзлаштиришларини таъминлаш. Умуман олганда, бугунги кунда республикаимизнинг жаҳон ҳамжамиятига чуқурроқ интеграциялашуви жараёнида ҳамда мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантириш мақсадида хорижий инвестицияларни жалб қилиш масаласи долзарб бўлиб турган бир шароитда ходимларнинг маълум бир чет тилини тегишли педагогик технологиялардан фойдаланган ҳолда [4] пухта билишлари мулоқот доирасини кенгайтиради. Муайян ташкилот ёки ҳудудда фаолият олиб

бораётган шахслар чет тилини билиши тарихи ўзлари фаолият олиб бораётган орқали хорижий ҳамкорлар ёки ҳудуд тараққиётига янада кўпроқ ҳисса инвесторлар билан бевосита эркин мулоқот қўшишлари мумкин. ва музокаралар олиб боришлари ва шу

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-1875-сонли Қарори. // <http://www.lex.uz/docs/2126032>.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 8 майдаги «Узлуксиз таълим тизимининг чет тиллар бўйича давлат таълим стандартини тасдиқлаш тўғрисида»ги 124-сонли Қарори // <http://www.lex.uz/docs/2165717>.
3. Абдурахмонова Ш.К. Хорижий тилларни ўрганишда мустақил таълимнинг аҳамияти, // Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлар академияси. – Т., 2019.
4. Мухамедова Л.Д. Чет тилларни ўрганишда педагогик технологиялардан самарали фойдаланиш. Тошкент Ахборот-коммуникация технологиялари ва алоқа институти. – Т., 2019.

(Тақризчи: Ш.Искандарова – филология фанлари доктори, профессор).

УДК: 681.142.42+681.142.37

**КЛИЕНТ СЕРВЕР ТЕХНОЛОГИЯСИГА АСОСЛАНГАН РЕАЛ ВАҚТ ТИЗИМЛАРИДА
FIREBASE NoSQL БАЗАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ**

**USING NoSQL DATABASE - FIREBASE IN REAL-TIME SYSTEMS BASED ON CLIENT
SERVER TECHNOLOGY**

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ NoSql БАЗЫ ДАННЫХ FIREBASE В СИСТЕМАХ РЕАЛЬНОГО
ВРЕМЕНИ НА ОСНОВЕ КЛИЕНТ-СЕРВЕРНОЙ ТЕХНОЛОГИИ**

Ф.А.Раҳматов¹, М.Ф.Ахмаджонов², М.А. Мирзарахимов³

¹Ф.А.Раҳматов

– Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети, компьютер тизимлари кафедраси, техника фанлари номзоди.

²М.Ф.Ахмаджонов

– Фарғона политехника институти физика кафедраси, доценти

³М.А.Мирзарахимов

– Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети компьютер тизимлари кафедраси, магистранти

Аннотация

Ҳозирда биз маълумотларни ўрганиш, ўқиш, тинглаш, кўриш ва қайта ишлаш учун реал вақт режимида ишловчи турли хил мобил дастурлардан фойдаланмоқдамиз. Google томонидан ишлаб чиқарилган Firebase реал вақт NoSql маълумотлар базаси хавфсиз, тезкор ва ўзининг реал вақтда хабардор қилиш тизимига эга. Бундан ташқари, Firebase ўзининг булут тизимига эга ва Flutterда яратилаётган дастурлар билан осон ва мукамал бирлашади. Биз ушбу маълумотлар базасидан ўзимиз яратаётган Flutter кроссплатформалик мижоз-сервер технологиясига асосланган реал вақт тизимларимизда фойдаланишимиз мумкин.

Annotation

Nowadays we use different real-time systems based mobile applications for teaching, reading, listening, watching and data processing. Firebase real-time NoSQL database from company Google. We can use this database with our real-time systems based on client server technology Flutter cross platform application. It is secure, fast, have own real-time notification system. Without this Firebase easy and excellent for integration with Flutter application and have, own cloud system.

Аннотация

В настоящее время мы используем различные мобильные приложения на основе систем реального времени для обучения, чтения, прослушивания, просмотра и обработки данных. База данных NoSQL реального времени Firebase от компании Google. Firebase - безопасно, быстро, имеет собственную систему уведомлений в реальном времени. Кроме этого, Firebase легко и отлично интегрируется с приложением Flutter и имеет собственную облачную систему. Мы можем использовать эту базу данных с нашими системами реального времени на основе клиент-серверной технологии кроссплатформенного приложения Flutter.

Таянч сўз ва иборалар: Firebase, Android, Мижоз сервер, РВМОБТ, реал вақт, Flutter, мижоз-сервер технологияси, реал вақт маълумотлар омбори, Google Firebase, ишлаб чиқиш технологияси, NoSQL МОга боғланиш, Dart, реал вақт мобил иловаси, Firebase билан Flutter, маълумотлар омбори.

Keywords and expressions: Firebase, Android, Client, server, RDBMS, Real-time, Flutter, client-server technology, real-time database, google firebase, development technology, connect to NoSQL DB, Dart, real-time mobile application, Flutter with firebase, database

Ключевые слова и выражения: Firebase, Android, клиент, сервер, СУБД, в реальном времени, Flutter, Система управления базами данных в реальном времени, в реальном времени, Flutter, технология клиент-сервер, база данных в реальном времени, Google Firebase, технология разработки, подключение к NoSQL DB, Dart, мобильное приложение в реальном времени, Flutter с Firebase, база данных.

INTRODUCTION

Databases are the most important part of almost every enterprise and internet application. The speed, demands for scale and fast application development have brought a novel breed of NoSQL databases. Since the SQL and NoSQL databases

vary with their structure, functions, definitions and the tool/client required to work with them also varies.

1. Firebase

Firebase is Google's mobile platform that helps quickly develop high-quality apps. It grew up into a next-generation app-development platform on

Google Cloud Platform. Realtime Database is Firebase's original database. It's an efficient, low-latency solution for mobile apps that require synced states across clients in real time. We can synchronize data between different devices. [9-10] Google-backed application development software Firebase allows developers to develop *Android*, *iOS*, and *Web apps*. Firebase provides several tools for example tracking analytics, product experiments, creating marketing and tools for reporting and fixing app crashes

The main services Firebase are hosting, a real-time database and user authentication. We can use these services with the help of the Firebase SDK to create apps without writing any server side code.[9-10]

Firebase manages real-time data in the database. Therefore, it easily and quickly exchanges the data to and from the database. Hence, for developing mobile apps such as live streaming, chat messaging, etc., we can use this DB. This NoSQL database allows syncing real-time

data across all devices - iOS, Android, and Web - without refreshing the screen. Firebase applications can be deployed over a secured connection to the firebase server. Firebase offers a simple control dashboard.

Firebase has a lot of pros or advantages. [9-10]

Firebase has massive storage size potential and it is serverless. Firebase highly secure and is the most advanced hosted BaaS solution. It has minimal set up and it provides three-way data binding via angular fire. We can easily access data, files, auth, and more. There is no server infrastructure required to power apps with data and it has JSON storage, which means no barrier between data and objects

The given Table 1 below highlights the comparison of Firebase and SQL base on parameters such as data storage, flexibility in terms of Schema etc.

Table 1: Comparison between Firebase and SQL

Basis of comparison	Firebase	SQL(RDBMS)
Data Storage	Stored as JSON Tree	Stored in a Relational Model as Rows and Columns (Tables)
Schema flexibility	Dynamic Schema, data can be added, updated or deleted anytime	Fixed schema. Altering will result in going offline temporarily
Specialty	Data which has no definite type or Structure	Data whose type is known in advance
Technique	Synchronize data	Fire Query

2. Firebase and Flutter app

Before add Firebase to our Flutter app, we need to create a Firebase project to connect to our app.

In the Firebase console, click **Add project**, then select or enter a **Project name**. Firebase automatically assigns a unique ID to our Firebase project. After Continue, we may optional set up Google Analytics for our project, which enables us to have an optimal experience using any of the following Firebase products:

- Crashlytics
- Predictions
- Remote Confit
- Cloud Messaging
- In-App Messaging
- A/B Testing

Next step is to registration our app with Firebase and add Firebase as a project dependency. From the root directory of our Flutter app, we must add our pubspec.yaml file this lines:

```
firebase_core: ^0.4.0+9
```

```
firebase_auth: ^0.14.0+5
```

After that, we must run with command **flutter packages get**. We all set, and our Flutter app is registered and configured to use Firebase[8]

3. RESULT

After few minutes, we easy connect our client application to our Cloud based real time database server. After these steps, our application can work with a real time database - Firebase. With Firebase, we can add different cloud computing functions such as cloud messaging, google analytics, OAuth with google, PUSH notification and other. This also helps in making android apps faster and efficient, as no PHP is required as a third party language to communicate with the database. It provides a secure channel to communicate with the database. Google has been updating Firebase on regular basis; AdSense is the beta phase of Firebase. It can not only be used in Android but also to connect